

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу
Рябченко Кристини Миколаївни
на тему «Регулювання продовольчого ринку України»,
подану на здобуття наукового ступеню кандидата
економічних наук за спеціальністю 08.00.03 - економіка та
управління національним господарством**

Актуальність теми дослідження.

Зв'язок роботи з державними науковими програмами і темами

Продовольчий ринок країни виконує важливу соціальну та економічну роль. Україна в умовах впливу природних та історичних особливостей сформувалась як держава з високим потенціалом розвитку аграрно-промислового сектору, але на сьогодні аграрний сектор потребує послідовної політики підтримки його розвитку, спрямованої на зміцнення продовольчої безпеки держави. Продовольча безпека держави визначається виробничо-продуктивною стійкістю аграрно-промислового виробництва, його здатністю забезпечити населення продуктами харчування за науково обґрунтованими нормами споживання, вчасно реагувати на зміни кон'юнктури аграрно-продовольчого ринку, створити необхідні перехідні запаси продовольства й обмежити імпорتنу експансію продовольчих товарів, виробляти які у необхідних обсягах можуть вітчизняні товаровиробники. При цьому рівень платоспроможності населення має бути достатнім для доступності всім громадянам аграрно-продовольчої продукції та промислових товарів, виготовлених із сільськогосподарської сировини.

Концептуальний підхід до регулювання продовольчого ринку потребує науково обґрунтованого підходу у контексті забезпечення продовольчої безпеки, а саме на засадах: захисту інтересів національних товаровиробників, забезпечення продовольчих потреб усіх громадян; збереження, примноження і розвиток потенціалу аграрно-промислового виробництва з метою оптимізації його експорту та попередження небажаного імпорту, усунення залежності від

зовнішніх продовольчих ринків і формування високорозвиненого вітчизняного ринку якісних аграрно-продовольчих товарів.

А в умовах лібералізації міжнародної торгівлі, асоціації України з ЄС актуалізуються питання ефективного регулювання торгівлі з розвинутими країнами, зокрема, щодо використання прямих та опосередкованих економічних інструментів – протекціонізму, субсидій та дотацій вітчизняним сільгоспвиробникам, сертифікаційних та технічних вимог якості продукції тощо. Тому, необхідність обґрунтування форм, методів та інструментів державного регулювання продовольчого ринку країни в умовах нестабільності суспільно-економічних процесів та сучасних геополітичних та економічних викликів, визначає актуальність і своєчасність дисертаційної роботи Рябченко К.М.

Актуальність теми підтверджується зв'язком досліджень з науковими планами та програмами, у яких брала участь автор. Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідних тем Класичного приватного університету: «Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії» (державний реєстраційний номер 0116U000798), де здобувачем обґрунтовано підходи, механізми та заходи регулювання продовольчого ринку України.

Рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Теоретико-методологічні положення, методичні розробки та практичні висновки і рекомендації, наведені в дисертації Рябченко К. М., є достатньо обґрунтованими та достовірними, оскільки базуються на положеннях сучасних економічних теорій та концепцій державного регулювання економіки, зокрема, теорії суспільних потреб, організації й управління процесами ціноутворення на ринку товарів та послуг соціального значення, фундаментальних засадах економічної науки щодо вивчення продовольчого ринку та підвищення ефективності його регулювання, результатах наукових досліджень автора, вітчизняних та зарубіжних вчених.

Обґрунтованість та достовірність результатів дисертаційного дослідження підтверджується також використанням значного масиву

статистичної інформації, застосуванням системного підходу та широкого спектру методів наукового пізнання, а саме: абстрактно-логічного, системного методів, індукції та дедукції, логічного узагальнення, графічного, кластерного аналізу, кореляційно-регресійного аналізу, когнітивного моделювання, системно-структурного аналізу та ін. Все це дозволило науково обґрунтувати теоретичні, науково-методичні та прикладні аспекти регулювання продовольчого ринку України.

Інформаційною базою дослідження послужили законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, укази Президента України; нормативні документи Міністерства економічного розвитку і торгівлі України; наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених; матеріали провідних економічних шкіл, дані Світового банку, світових економічних форумів, статистичні матеріали Державної служби статистики України; зарубіжні джерела статистичних даних; аналітичні розрахунки автора.

Переважна більшість наукових положень дисертації належним чином аргументована. Висновки сформульовані чітко і стисло, логічно впливають із результатів дослідження, вони відображають головні результати проведеного дослідження, суть і новизну розроблених та представлених до захисту наукових положень і практичних рекомендацій.

Обґрунтованість та достовірність сформульованих наукових положень, висновків та практичних рекомендацій наочно підтверджується їх апробацією на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, публікаціями у фахових наукових виданнях та довідками щодо застосування одержаних результатів у практиці Харківської обласної державної адміністрації, Головного управління статистики у Харківській області та підприємствами і організаціями різних форм власності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, вказує на те, що поставлені в ній завдання виконані, а мета дослідження досягнута.

Наукові результати, висновки і пропозиції дослідження в сукупності

вирішують актуальне науково-практичне завдання – обґрунтування теоретико-методичних положень та розробка науково-практичних рекомендацій щодо регулювання продовольчого ринку України. У процесі вирішення цього завдання дисертантом отримані результати, що містять елементи наукової новизни. Їх можна вважати науковим внеском в теорію і практику формування та реалізації державної регуляторної політики. Зокрема до найбільш значущих здобутків можна віднести наступні наукові положення:

- в контексті підвищення ефективності функціонування продовольчого ринку країни запропоновано концептуальний підхід до формування системи компонентів державного регулювання продовольчого ринку на основі удосконалення компонентної структури механізмів і моделей, врахування внутрішніх і зовнішніх чинників формування економічного середовища національної економіки з метою ефективного реагування на трансформаційні процеси економічного розвитку та використання потенціалу продовольчого ринку для зростання національної економіки в цілому (ст. 56-57);

- обґрунтовано модель імплементації закордонного досвіду регулювання продовольчого ринку України, яка дозволила обґрунтувати використання на державному рівні комплексу інструментів, враховуючи глобальні тренди та можливі сценарії розвитку продовольчого ринку країни (ст. 157-159);

- розвинено термінологічний апарат в системі державного регулювання економіки на основі удосконалення визначення поняття «регулювання продовольчого ринку», яке на відміну від існуючих враховує необхідність цілісного врахування економічних і регуляторних процесів забезпечення ефективного розвитку продовольчого ринку, а також впливу зовнішніх та внутрішніх факторів (ст. 45);

- розширено методичний інструментарій оцінювання впливу соціально-економічних факторів на продовольчий ринок України на основі використання кореляційно-регресійного моделювання середніх цін продукції, реалізованої сільськогосподарськими підприємствами, для визначення рівня їх впливу, що може слугувати базисом обґрунтування прийняття економічних рішень щодо

якості та безпечності товарів на продовольчому ринку України (ст. 132-134);

- розроблено модель забезпечення стабільної роботи (функціонування) продовольчого ринку країни, яка враховує наявних суб'єктів даного ринку та їх функції, сценарії розвитку, компонентну систему елементів впливу, в т.ч. зовнішнього та внутрішнього середовища на реалізацію ефективних економічних рішень, а на основі проведеного PEST- та SWOT-аналізу дає можливість оцінювати наслідки прийняття економічних рішень у процесі регулювання продовольчого ринку України з використанням когнітивного моделювання (ст. 151-157);

- набули подальшого розвитку пропозиції з удосконалення реалізації механізму регулювання інноваційних процесів в межах продовольчого ринку України з метою вирішення проблематики ефективності регулювання продовольчого ринку України, враховуючи інтереси основних гравців даного ринку та загальнонаціональні пріоритети розвитку (ст. 184-186).

Висновки та наукові результати дисертаційної роботи, які виносяться на захист, одержані автором самостійно. Обґрунтованість та достовірність наукових положень та висновків підтверджена комплексністю та багатоаспектністю теоретичних та прикладних пошуків автора, використанням сучасного інструментарію досліджень. Зміст дисертації розкриває обрану тему дослідження та дозволяє стверджувати, що за його результатами Рябченко Кристина Миколаївна досягла визначеної мети і розв'язала поставлені у роботі наукові та пошукові завдання.

Теоретична та практична цінність дослідження, оцінка впровадження отриманих результатів

Результати і рекомендації дисертаційної роботи мають достатню теоретичну і практичну значущість, можуть широко використовуватися, як у теорії, так і у практиці реалізації регуляторної політики.

Теоретична значущість дисертаційної роботи визначається поглибленням теоретико-методичних засад державного регулювання продовольчого ринку в контексті розвитку національної економіки, в тому числі, на основі розробки

рекомендацій щодо підвищення ефективності даного регулювання в сучасних умовах господарювання та інтернаціоналізації національних ринків.

Практична цінність отриманих у дисертаційній роботі результатів полягає в тому, що основні теоретико-методичні положення, висновки й пропозиції мають науково-прикладний характер для розвитку національної економіки, а саме в частині підвищення ефективності регулювання продовольчого ринку.

Позитивним моментом дисертації є те, що її рекомендації наближені до рівня конкретних методичних підходів і практичних пропозицій з удосконалення державного регулювання, застосування яких має сприяти розвитку продовольчого ринку України.

Основні положення роботи отримали позитивний відгук і рекомендовані до впровадження в практичну діяльність Харківської обласної державної адміністрації в частині застосування механізму регулювання продовольчого ринку України в умовах трансформації національної економіки (довідка № 252-14-17 від 14.11.2017); Головного управління статистики у Харківській області при використанні моделі функціонування продовольчого ринку України (довідка № 707/05/17 від 18.12.2017); ТОВ «УКР-ТРЕЙД» при використанні моделі імплементації закордонного досвіду регулювання продовольчого ринку України (довідка № 25-1 від 22.01.2018); Запорізької обласної організації Товариство «Знання» України при проведенні лекційних занять для представників органів місцевого самоврядування, підприємств торгівлі з розкриття сутності поняття «регулювання продовольчого ринку» (довідка № 5 від 05.02.2018).

Окремі результати дослідження використовують у навчальному процесі Класичного приватного університету при викладанні дисциплін: «Національна економіка», «Макроекономіка», «Аграрна економіка» (довідка № 16-17 від 18.04.2017).

Апробація основних наукових результатів у практичних розробках і розрахунках, висвітлення у публікаціях і доповідях на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях забезпечують достатній рівень їх вірогідності та обґрунтованості.

Зміст та завершеність дослідження

Дисертаційна робота Рябченко К. М. є завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному рівні. В дисертації сформульовано мету та завдання роботи, визначено об'єкт та предмет дослідження, обґрунтовано теоретико-методичні засади та надано практичні рекомендації щодо розвитку регулювання продовольчого ринку в Україні.

Зміст дисертації викладено у логічній послідовності – вступ, три розділи основного тексту, загальні висновки, додатки і список використаних джерел.

У першому розділі досліджено теоретичні засади регулювання продовольчого ринку України в сучасних умовах господарювання; розглянуто й узагальнено поняття «ринок», «продовольчий ринок» та його елементи; визначено основні теоретичні аспекти регулювання продовольчого ринку та забезпечення продовольчої безпеки; розвинуто понятійно-категорійний апарат «регулювання продовольчого ринку».

Другий розділ містить аналіз стану та умов функціонування продовольчого ринку України, автором визначено основні критерії та фактори впливу на продовольчий ринок України; оцінено вплив факторів на функціонування й регулювання продовольчого ринку України; здійснено кластеризацію товарної структури роздрібного товарообігу України; запропоновано модель функціонування продовольчого ринку країни та механізм його регулювання.

У третьому розділі удосконалено механізм державного регулювання продовольчого ринку України; визначено фактори, що сприяють реалізації потенціалу продовольчого ринку; обґрунтовано модель імплементації закордонного досвіду регулювання продовольчого ринку; запропоновано механізм регулювання інноваційних процесів для їх реалізації в межах продовольчого ринку

Висновки по кожному розділу і роботі в цілому корелюють з поставленими завданнями і відображають наукову цінність одержаних результатів.

Підсумовуючи вищесказане, слід відзначити, що дисертація «Регулювання продовольчого ринку України» є завершеною роботою, де

логічно і змістовно висвітлено проблеми та запропоновано напрямки їх вирішення відповідно до задекларованих завдань.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

В опублікованих працях достатньо повно викладені теоретичні та прикладні розробки дисертаційної роботи Рябченко К. М.. За результатами досліджень було видано 15 наукових праць, з яких: 7 – статей в наукових фахових виданнях України, з них 4 – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 1 – стаття у зарубіжному науковому виданні, 2 – статті в інших наукових виданнях, 5 – матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій – 4,54 д. а., з яких 4,14 д. а. належить особисто автору. Автореферат дисертації повністю відображає її зміст, основні положення і висновки. На захист виносяться виключно особисті розробки здобувача.

Основні методичні положення, наукові розробки і результати дослідження доповідалися й отримали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях, в тому числі міжнародних.

Детальне ознайомлення з дисертаційною роботою та її авторефератом дозволяє зробити висновок щодо їхньої ідентичності. Наведені в авторефераті наукові положення, висновки і рекомендації в повному обсязі розкриті й обґрунтовані в тексті дисертації. Основні положення дисертації, що наведені в авторефераті, логічно розкривають зміст наукової проблеми дослідження.

Відповідність структури дисертації встановленим вимогам

Аналіз дисертації дає підставу визначити, що вона є завершеним самостійним дослідженням, яке має наукову та прикладну цінність для вирішення науково-практичної задачі з обґрунтування теоретико-методичних положень та розробки науково-практичних рекомендацій щодо регулювання продовольчого ринку України. За структурою, обсягом, оформленням та змістовним наповненням дисертація відповідає вимогам, встановленим до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Дисертаційна робота написана достатньо грамотною українською мовою з додержанням загальноприйнятої наукової термінології, розділи дисертації логічно пов'язані між собою, основні положення викладено лаконічно і переконливо. Математичні формули, ілюстративно-графічні матеріали і посилання на джерела інформації відповідають вимогам ДСТУ і ГОСТів.

Основні результати та висновки дослідження є обґрунтованими, коректними, прикладними, аргументованими та являють собою предмет для захисту. За складом вирішених задач дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Дискусійні положення й недоліки дисертаційної роботи

Не знижуючи в цілому позитивної оцінки, теоретичної та практичної цінності дисертаційної роботи Рябченко К. М., варто виділити певні зауваження та дискусійні положення, які полягають в такому:

1. У табл. 1.3 (ст. 60-61) здійснена характеристика та періодизація технологічних укладів, проте потребує додаткового обґрунтування та пояснення твердження автора, що це «дає уявлення про причини і наслідки основних макроекономічних процесів, які виступають однією з ключових рухомих сил причин голоду, недоїдання, продовольчої кризи», а саме слід уточнити як вплинули технологічні уклади на зміну продовольчих ринків країн.

2. У процесі дослідження стану продовольчого ринку України було проведено класифікацію факторів впливу на продовольчий ринок України, що прямо та опосередковано впливають на умови розвитку аграрного сектору в таких напрямках як рослинництво, тваринництво, переробні комплекси (табл. 2.1, ст. 86). Проте автором не враховано таких важливих чинників як споживчі потреби і пріоритети покупців (зокрема, населення), вимоги до якості товарів та зміни культури споживання в суспільстві, відкритість та кон'юнктура продовольчого ринку тощо.

3. В підрозділі 2.3 в контексті забезпечення продовольчої безпеки в Україні необхідно було б розкрити проблемні місця щодо стандартизації в процесі державного регулювання якості товарів, які стосуються контролю

якості та безпеки товарів, забезпечення прав та інтересів споживачів, гармонізації вимог національних стандартів з міжнародними в умовах нових інституційних вимог європейської інтеграції України (Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, План дій Україна-ЄС).

4. На ст. 132-134 представлені окремі результати кореляційно-регресійного оцінювання залежності середніх цін реалізованої продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами за 2000–2017 рр. від різних чинників (табл. 2.5). Проте належним чином не представлені (не розписані) чинники впливу x_1 - x_5 (зокрема, одиниці виміру), а також потребують інтерпретації відповідні регресійні моделі в контексті вироблення авторських рекомендацій щодо вирішення проблемних питань на продовольчому ринку України.

5. Проведена кластеризація товарної структури роздрібного товарообороту в Україні у 2005-2017рр. на продовольчому ринку (рис. 2.7, ст. 88) не знайшла свого логічного продовження при обґрунтуванні авторських пропозицій щодо підвищення ефективності державного регулювання продовольчого ринку в Україні.

Відзначені дискусійні положення та побажання свідчать про багатоплановість досліджуваної проблеми, вказують на «точки зростання» нового наукового знання, однак не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Рябченко К. М..

Загальний висновок

Дисертаційна робота Рябченко Кристини Миколаївни «Регулювання продовольчого ринку України» є самостійним завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, яка характеризується новизною одержаних результатів і висновків, має теоретичне та практичне значення.

Аналіз змісту дисертації, автореферату та основних опублікованих робіт Рябченко К. М. дозволяє зробити висновок про те, що визначені здобувачем завдання дослідження осмислені, ретельно опрацьовані і вирішені на високому теоретико-методичному рівні.

Сукупність одержаних результатів забезпечує вирішення важливого наукового і практичного завдання – обґрунтування теоретико-методичних положень та розробка науково-практичних рекомендацій щодо регулювання продовольчого ринку України – та відповідає спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

За змістом і оформленням дисертаційне дослідження відповідає вимогам пунктів 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор Рябченко Кристина Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

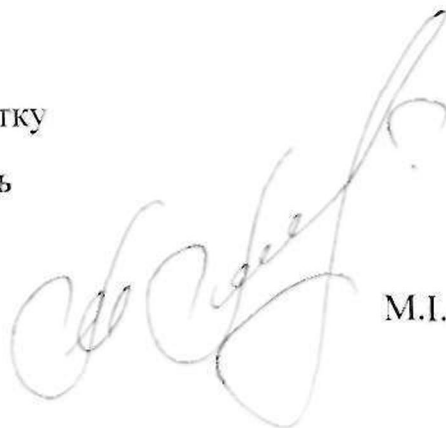
Офіційний опонент:

завідувач сектору просторового розвитку

ДУ «Інститут регіональних досліджень

імені М.І.Долішнього НАН України»,

доктор економічних наук, професор

М.І. Мельник

Підпис д.е.н., проф. Мельник М.І.

засвідчую: Вчений секретар

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені

М.І. Долішнього НАН України» (м. Львів),

к.ф.-м.н.

В.В. Демченко